

СПОРТИВНО-МАСОВІ ЗАХОДИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ КОМБАТАНТІВ, ЩО ОТРИМАЛИ ІНВАЛІДНІСТЬ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВИХ ОБОВ'ЯЗКІВ

Бриндіков Ю. Л., Шинкарук О. В. Спортивно-масові заходи як інструмент ресоціалізації та реабілітації комбатантів, що отримали інвалідність під час виконання службових обов'язків. Дослідження присвячене аналізу проблеми реабілітації та ресоціалізації військовослужбовців-учасників бойових дій, які отримали інвалідність під час виконання службових обов'язків. Нами було висвітлено статистичні дані Міністерства охорони здоров'я України, які вказують на чималий відсоток інвалідів серед комбатантів, яких було обстежено. Проаналізовано наукові літературні джерела з метою висвітлення сутності поняття «інвалід», його супровідних фізіологічних та соціально-психологічних станів.

Продемонстровано зміст моделі інвалідності з позицій культурного плюралізму, а також соціальної, медичної та політико-правової моделей, що дало нам можливість стверджувати відсутність єдиного визначення поняття «інвалід». Усе це вказує на необхідність теоретико-прикладного мультидисциплінарного підходу, який дає можливість об'єктивного розуміння необхідних соціально-психологічних та медичних методик при здійсненні реабілітації та ресоціалізації особи-інваліда. Здійснено перелік медико- та психотерапевтичних методик лікування, які використовуються при реабілітації комбатантів з посттравматичними стресовими розладами, які нерідко супроводжують осіб з інвалідністю. Вказано методи соціальної реабілітації військовослужбовців, які отримали інвалідність під час виконання службових обов'язків. З'ясовано основні принципи реабілітаційної діяльності, дотримання яких принесе високий кінцевий результат. Встановлено, що реабілітація та ресоціалізація комбатантів, що отримали інвалідність – це система лікувальних, психологічних, педагогічних, соціальних і трудових заходів, спрямованих на відновлення здоров'я й працездатності хворого.

Здійснено акцентуацію на одній з альтернатив соціальної реабілітації військовослужбовців, котрі отримали інвалідність – спортивно-масових заходах.

Продемонстровано генезис спортивно-масових заходів із залученням людей з обмеженими можливостями. Вказано на здобутки українських військовослужбовців з обмеженими можливостями в спортивних

змаганнях «Ігри незламних» (2014 р.) та подібних змаганнях в Торонто (Канада) в 2017 році, де українські воїни показали гарні здобутки та незламність духу. Авторами здійснено наголос на тому, що спортивні заходи розвивають гуманістичну, виховну, змагальну, соціалізуючу, інтегративну, комунікативну, розвиваючу, рекреаційно-оздоровчу та освітню функції у комбатантів, що отримали інвалідність.

Вказано важливість титанічної праці фахівців реабілітаційної сфери, нормативно-правові та технічні перепони, які стоять на заваді повноцінного та швидкого процесу реабілітації та ресоціалізації інвалідів. Внесено пропозиції, які оптимізують процес реабілітації та реінтеграції комбатантів, які отримали інвалідність під час виконання службових обов'язків.

Ключові слова: комбатант, інвалід, інвалідність, моделі інвалідності, ресоціалізація, медична реабілітація, соціальна реабілітація, психологічна реабілітація, спортивно-масові заходи, заняття фізичною культурою.

Брындиков Ю. Л., Шинкарук О. В. Спортивно-массовые мероприятия как инструмент ресоциализации и реабилитации комбатантов, получивших инвалидность при выполнении служебных обязанностей. Исследование посвящено анализу проблемы реабилитации и ресоциализации военнослужащих-участников боевых действий, которые получили инвалидность во время выполнения служебного долга. Нами были отражены статистические данные Министерства здравоохранения Украины, которые указывают на достаточно большой процент инвалидов среди комбатантов, которые были обследованы. Проанализированы научные литературные источники с целью освещения сущности понятия «инвалид», его сопроводительных физиологических и социально-психологических состояний.

Продемонстрировано содержание модели инвалидности с позиций культурного плюрализма, а также социальной, медицинской и политико-правовой моделей, что дало нам возможность утверждать отсутствие единственного определения понятия «инвалид». Все это указывает на необходимость теоретико-прикладного мультидисциплинарного подхода, который дает возможность объективного понимания необходимых социально-психологических и медицинских методик при осуществлении реабилитации и ресоциализации особы-инвалида. Осуществлен перечень медико- и психотерапевтических методик лечения, которые используются при реабилитации комбатантов с посттравматическими стрессовыми расстройствами, которые нередко сопровождают лиц с инвалидностью. Указаны методы социальной реабилитации военнослужащих, которые получили инвалидность во

время выполнения служебных обязанностей. Выявлены основные принципы реабилитационной деятельности, соблюдение которых принесет высокий конечный результат. Установлено, что реабилитация и ресоциализация комбатантов, которые получили инвалидность – это система лечебных, психологических, педагогических, социальных и трудовых мероприятий, направленных на восстановление здоровья и работоспособности больного. Осуществлена акцентуация на одной из альтернатив социальной реабилитации военнослужащих, которые получили инвалидность – спортивно-массовых мероприятиях.

Продемонстрирован генезис спортивно-массовых мероприятий с привлечением людей с ограниченными возможностями. Указано на достижения украинских военнослужащих с ограниченными возможностями в спортивных соревнованиях «Игры несокрушимых» (2014 г.) и подобных соревнованиях в Торонто (Канада) в 2017 году, где украинские воины показали хорошие достижения и несокрушимость духа. Авторами сделано ударение на том, что спортивные мероприятия развивают гуманистическую, воспитательную, состязательную, социализирующую, интегративную, коммуникативную, развивающую, рекреационно-оздоровительную и образовательную функции у комбатантов, которые получили инвалидность.

Указана важность титанического труда специалистов реабилитационной сферы, нормативно-правовые и технические преграды, которые стоят на пути полноценного и быстрого процесса реабилитации и ресоциализации инвалидов. Внесены предложения, которые оптимизируют процесс реабилитации и реинтеграции комбатантов, которые получили инвалидность во время выполнения служебных обязанностей.

Ключевые слова: комбатант, инвалид, инвалидность, модели инвалидности, ресоциализация, медицинская реабилитация, социальная реабилитация, психологическая реабилитация, спортивно-массовые мероприятия, занятия физической культурой.

Постановка проблеми. Одним з актуальних питань сьогодення, яке зосереджує велику увагу усього свідомого українського суспільства, є військове протистояння вітчизняних військовослужбовців державі-агресору Російській Федерації. Нещодавно у засобах масової інформації з'явилась інформація про те, що готується законопроект про реінтеграцію Донбасу, який передбачає зміну поняття «антитерористична операція» на «операція по обороні України», що фактично характеризує бойові дії на Сході нашої держави. Але ми знаємо, що від перестановки доданків сума не змінюється, і подібна ситуація відбувається із державними визначеннями та тлумаченнями, які не змінюють страхітливої суті чотирьохрічної війни, яка зруйнувала віру

у братерство народів, впевненість у мирному «завтра»; війни, що призвела до погіршення соціально-економічних показників; війни, що налічує тисячі смертей та десятки тисяч осіб, що зазнали психологічних та фізичних ушкоджень.

Вітчизняні ЗМІ повідомляють про сорока чотирьох тисячну армію комбатантів, що потребують нагальної соціально-психологічної та медичної реабілітації. Через посередництво телевізійних новин український соціум дізнається про вияви делінквентної та адиктивної поведінки серед військовослужбовців-учасників бойових дій (скоєння злочинів із застосуванням холодної та вогнепальної зброї, вживання алко- та наркотичних засобів, скоєння суїциду).

Такі випадки девіантної поведінки та кількісні показники осіб військовослужбовців, що потребують медичних та соціально-психологічних засобів реабілітації, вимагають розробки та практичного втілення нових методик та концептуальних напрямів вирішення питання реабілітаційного та реінтеграційного спрямувань.

Аналіз останніх досліджень. На проблематиці психологічної реабілітації військовослужбовців-учасників бойових дій зосереджували увагу ряд зарубіжних та вітчизняних науковців, серед яких Н. Алаликіна, В. Березовець, О. Жаданюк, Н. Тарабріна, Н. Жуматія, О. Караяні, О. Коржиков, В. Лесков, С. Лисюк, С. Ніколаєнко, Ю. Ярошка та інші [1]. Медико-соціальні аспекти реабілітації військовослужбовців у своїх дослідженнях розглядали А. Бравєє, В. Гічун, В. Ковтун, О. Коржиков, Ю. Лях та ін. [2].

Встановлено, що сутність наукового поняття «інвалідність» намагався висвітлити такий дослідник як П. Маккавейський, який запропонував під інвалідністю розуміти стан людини, що характеризується постійною чи тривалою втратою працездатності чи її значним обмеженням [3, с. 9-10]. До прикладу, Б. Петровський та В. Покровський у своїх наукових роботах вважали, що інвалідність – це стійка, тривала або постійна втрата працездатності чи значне обмеження її, що викликано хронічним захворюванням, травмою або патологічним станом [4, с. 25].

Дослідженню проблем спортивних заходів, фізичного виховання та залучення населення до рухової активності присвятили роботи такі вітчизняні науковці як В. Платонов, М. Булатова, Л. Волков, В. Дрюков, М. Золотов, А. Ісаєв, С. Литвиненко, Р. Пилоян, П. Рожков, В. Супиков, А. Царик, К. Хуснутдинов та зарубіжні науковці А. Chaker, E. Dienstl, A. Ogi, J. Palm, G. Walker, Y. Yamaguchi [5].

Однак, варто наголосити на тому, що з огляду на новизну, ще й нині не усі методологічні та практичні аспекти висвітлення потенціалу спортивно-масових заходів як вагомого інструменту під час реабілітаційної діяльності з такою категорією клієнтів як комбатанти не повною мірою висвітлено. У нашому баченні потребують теоретичного

уточнення аспекти, які безпосередньо висвітлюють реабілітацію тих комбатантів, що стали інвалідами унаслідок виконання своїх службових обов'язків.

Формулювання мети статті. Мета даного дослідження полягає у висвітленні реабілітаційних методик комбатантів медичного та соціально-психологічного напрямків. Одним з головних завдань дослідження є висвітлення змісту поняття «інвалідність», пояснення основних принципів та підходів до реабілітації з даною категорією населення; зосередження уваги на розкритті потенціалу спортивно-масових заходів, участь в яких беруть особи з фізичними обмеженнями, їх позитивний вплив на процес реабілітації та ресоціалізації військовослужбовців-учасників бойових дій, що отримали інвалідність під час виконання службових обов'язків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Екологічні катастрофи, злочинність, наркоманія, алкоголізм, нещасні випадки – ось неповний перелік причин інвалідності у осіб, що, як правило, супроводжується станом психологічної пригніченості, фізичним дискомфортом та зміною соціального статусу. До причин появи фізичних та психологічних ушкоджень додалась війна на східних рубежах української держави, яку називають антитерористичною операцією, гібридною війною, планують назвати операцією по обороні держави. Але як би не називали військове протистояння, статистика, надана Міністерством охорони здоров'я, констатує сумні речі: з 2014 року по 01.02.2017 медико-соціальними експертними комісіями було оглянуто біля дванадцяти тисяч осіб, що брали участь в антитерористичні операції, з них п'ять тисяч осіб визнано інвалідами [6].

Різке збільшення частки інвалідів військової служби стало головною причиною оптимізації пошуку фахівцями із реабілітаційної сфери одного із найбільш ефективних методів соціальної реабілітації даної категорії населення. Знаходження ефективного методу реабілітації учасників бойових дій, які стали інвалідами під час виконання службових обов'язків не можливе без з'ясування глибинного зміст поняття інвалідності. Так, В. Андреев визначає інвалідність як «засвідчений медичним органом стан, при якому особа внаслідок хронічного захворювання або анатомічних дефектів, що викликають стійке, незважаючи на лікування, порушення функцій організму, змушена припинити професійну діяльність на тривалий термін або може працювати при значній зміні звичайних умов праці» [7, с. 132].

Існує трактування інвалідності як повної або часткової втрати, внаслідок травм, поранень, контузій та інших фізіологічних дисфункцій, здатності до самообслуговування, самостійного пересування, контролю власної поведінки, навчання і заняття трудовою діяльністю, тобто стійке порушення загальної або професійної працездатності.

До прикладу, автори підручника «Соціальна робота» М. Лукашевич

та Т. Семигіна [8] пояснюють інвалідність, опираючись на визначення Всесвітньої організації охорони здоров'я, як обмеження чи відсутність (внаслідок дефекту) здатності здійснювати ту чи іншу діяльність таким чином чи в таких межах, які вважаються нормальними для людини. При цьому розрізняються такі поняття як дефект, непрацездатність та інвалідність.

Встановлено, що існує декілька моделей інвалідності, які пояснюють її зміст, взаємовідносини інваліда та суспільства, можливості соціальної реабілітації та інтеграції інвалідів. Соціальна модель, наприклад, пояснює інвалідність як обмеження соціального функціонування та життєдіяльності в межах збереження інвалідом здатності соціально функціонувати. Тобто нині інвалідність розуміють як стан, спричинений не фізичним, психічним або розумовим відхиленням людини, а взаємодією із соціумом, непристосованим до його можливостей.

Політико-правова модель пояснює інвалідність як обмеження в певних можливостях та розглядає людей з інвалідністю як меншість, яка має право на рівність та свободу. Модель інвалідності з позицій культурного плюралізму розглядає людину з позиції її особистісної унікальності, яка має позитивне значення для суспільства. В даному випадку інвалідність пояснюється як культурна відмінність нарівні із неоднаковими релігійними поглядами, другим кольором шкіри, традиціями тощо. Нарешті, медична модель інвалідності трактує інвалідність як захворювання, постійний або тимчасовий фізіологічний, психологічний, анатомічний дефект та визначає групу інвалідності, виходячи зі ступеня втрати працездатності [8; 9].

Отже, єдине визначення інвалідності, яке б всесторонньо охоплювало і висвітлювало причини інвалідизації осіб, у тому числі й учасників бойових дій, у науковій літературі не до кінця сформовано. Але мультидисциплінарний підхід в теоретичному обґрунтуванні сутності поняття «інвалід» наголошує на долученні багатьох суспільних галузей до практичного вирішення проблем реабілітації та ресоціалізації осіб з обмеженими можливостями.

Якщо розв'язувати проблемне питання із застосуванням медичного інструментарію, то варто згадати про натуропатію, алопатію, гомеопатію, гомотоксикологію та фітотерапію. Також не слід забувати про фізіотерапію (імпульсна електротерапія), високочастотну електротерапію. Не менш важливими є магнітотерапія та інгаляційна терапія (аерозольтерапія, галотерапія, аерофітотерапія, аероіонтерапія). Високий коефіцієнт корисної дії демонструють голкорексфлексотерапія, лазеропунктура, біорезонансна терапія, польова терапія, гірудотерапія тощо. Лікувальна гімнастика за різними видами патології теж являється невід'ємною частиною загального лікувального процесу (гімнастика на футболах, дихальна гімнастика, гімнастика з елементами ха-тха йоги, сегментарно-рефлекторна гімнастика, фітнес групи, механотерапія,

мануальна терапія).

Підходячи до висвітлення питання реабілітації інвалідів з психологічної точки зору, ми згадаємо про когнітивну терапію, що наголошує на ролі каузальної атрибуції та атрибутивних сил, тобто даний вид терапії вчить комбатантів реагувати по-іншому на ситуації, які бентежать свідомість та порушують спокій людини. Корекційні дії через застосування психодинамічної психотерапії полягають в дослідженні системи цінностей та потреб людини і того, як поведінка й досвід травматичної ситуації порушили їх. Даний вид психотерапії допомагає перенаправити руйнівну енергію в творче русло задля створення гарного емоційного комфорту. Потрібно назвати поведінкову терапію, що має досить гарний ефект при корекції посттравматичних стресових розладів, шляхом формування навичок самоконтролю комбатанта. Трансформувати світогляд військовослужбовця щодо можливості бачення нового нормального життя допоможе клієнт-центрована терапія К. Роджерса. Використовуючи дану терапію, фахівець допомагає комбатанту подивитись на ситуацію з боку та знайти опору в собі. Серед психотерапевтичних засобів подолання негативних наслідків травматичних подій варто назвати позитивну психотерапію, гештальт-терапію, групову психотерапію та сімейну посттравматичну терапію. Усі вище зазначені види психотерапії направлені на подолання фобій, тривожних станів та налагодження гармонійних взаємостосунків із навколишнім середовищем [10].

Також попередженням і подоланням відхилень у фізіологічному здоров'ї учасників бойових дій, адаптацією та інтеграцією військових до нових умов життєдіяльності займається соціальна реабілітація. Це складна практична система, що має кілька основних аспектів: відновлення здоров'я хворого за допомогою комплексного лікування; відновлення трудових, побутових навичок та елементів самообслуговування; дана реабілітація пов'язана із працевлаштуванням, матеріально-побутовим забезпеченням, поверненням до трудової діяльності. Соціальна реабілітація учасників бойових дій, які стали інвалідами під час виконання службових обов'язків здійснюється в рамках реалізації політики соціального захисту інвалідів України.

Відзначимо, що соціальний захист інвалідів являє собою систему правових, економічних і соціально-побутових заходів, спрямованих на забезпечення потреб людей з обмеженими фізичними можливостями у відновленні здоров'я, матеріальному забезпеченні, посильній професійній та громадській діяльності, реалізації ними прав і свобод на рівні з усіма громадянами держави [11].

Складовими загального процесу соціальної реабілітації учасників бойових дій, які стали інвалідами під час виконання службових обов'язків є наступні її різновиди: медична, педагогічна, психологічна, професійна, фізична. Комплексна реалізація усіх раніше зазначених

різновидів соціально-реабілітаційного процесу допоможе забезпечити досягнення мети соціальної реабілітації, а саме повернення особистості до суспільно корисної діяльності, формування позитивного ставлення до життя, праці, навчання.

Таким чином, соціальна реабілітація комбатантів, що отримали інвалідність – це система лікувальних, психологічних, педагогічних, соціальних і трудових заходів, спрямованих на відновлення здоров'я й працездатності хворого. Соціальна реабілітація не відрізняється своїми принципами від інших напрямків реабілітації, зміст її полягає у наступному:

- здійснення реабілітаційних заходів на початку виникнення проблеми;
- неперервність та постійність їх проведення;
- комплексний характер реабілітаційних програм;
- індивідуальний підхід до визначення об'єму, характеру та змісту реабілітаційних заходів [12, с. 39].

Методи соціальної реабілітації досить різноманітні, що дає можливість досягти потрібного ефекту в цій дуже важливій і необхідній діяльності. Основними методами соціальної реабілітації є: працетерапія, зміни у статусі, групова терапія, кризова інтервенція. Дані методи знайшли своє відображення у сучасних підходах соціальної реабілітації учасників бойових дій, які стали інвалідами під час виконання службових обов'язків:

1. Професійна орієнтація і працевлаштування. Передбачає проведення соціальними працівниками профорієнтаційних співбесід, семінарів, тренінгів та інших просвітницьких заходів для учасників бойових дій, які стали інвалідами, з метою надання їм інформації про можливі варіанти професійної зайнятості для осіб, що мають подібні фізіологічні дисфункції, надання допомоги в пошуку роботи або в започаткуванні власної справи тощо. Професійна орієнтація інвалідів військової служби може бути організована в установах різної відомчої приналежності – в спеціалізованих центрах комплексної реабілітації учасників бойових дій, військовослужбовців, звільнених з військової служби, в установах служби зайнятості, соціального захисту тощо. Реалізація даного виду соціальної реабілітації головним чином сприяє переключенню уваги військовослужбовців з власних фізіологічних проблем на професійну зайнятість; інтеграції учасників бойових дій в соціум; знаходженню нового сенсу життя в сфері професій.

2. Клуби за інтересами. Головним завданням в процесі організації клубів за інтересами для учасників бойових дій є створення системи заходів, які б сприяли переключенню уваги військовослужбовців з власних фізіологічних проблем на певний вид діяльності (читання віршів, книг, малювання картин, перегляд відеофільмів, участь у спеціально організованому хоровавому колективі для інвалідів війни

тощо). Саме в клубах за інтересами військовослужбовці можуть знайти однодумців, товаришів та реалізувати свій потенціал у тому чи іншому виді творчої діяльності.

3. Групи самопомоги. Це групи, учасники яких, поділяючи певні особисті інтереси, маючи подібний досвід та проблеми (інвалідність), об'єднуються для співпраці з метою реалізації власних потреб чи потреб спільності завдяки обміну інформацією, взаємопідтримки, іноді – представництва. Головною метою груп самопомоги дій є збереження миру і злагоді в сім'ях воїнів, запобігання розлученням, конфліктам в родині та з найближчим оточенням, знаходження можливих методів та засобів відновлення або компенсації втрачених фізіологічних функцій організму.

4. Заняття фізичною культурою, спортом. Передбачає використання, в процесі соціальної реабілітації інвалідів військової служби, адаптивних видів спорту, рекреаційних ігор та забав, розроблених із застосуванням спеціальних фізичних вправ для відновлення здоров'я військовослужбовців, компенсації втрачених функціональних можливостей та розкриття резервів їх організму за допомогою занять фізичною культурою і спортом. Основне значення адаптивного спорту полягає в тому, що психологічна дія спортивних тренувань і змагань здійснює компенсацію фізичних, психічних і соціальних змін особистості інваліда; підвищує психоемоційну стійкість, нормалізує соціальну значущість в умовах стресу. Дозоване застосування підвищених фізичних навантажень під час занять спортом виявляє резервні спроможності організму та підвищує комунікативну активність [11].

Отже, зосередимо увагу на одному з чудових та дієвих методів ресоціалізації та реабілітації учасників бойових дій – заняттях фізичною культурою та спортом.

Перші спроби залучення інвалідів до спорту були зроблені ще у 1888 році у Берліні, де був заснований перший спортивний клуб для глухих, а з 1924 року Міжнародний спортивний комітет глухих проводив Всесвітні ігри глухих кожні чотири роки. Перші Олімпійські ігри для глухих були проведені в Парижі 1924 року серед спортсменів офіційних національних федерацій Великої Британії, Франції, Бельгії, Нідерландів, Польщі, Чехословаччини та спортсменів Румунії, Угорщини, Італії, які не мали офіційних національних федерацій.

Після Другої світової війни до спортивних занять залучались інваліди з порушеннями опорно-рухового апарату.

1968 рік ознаменувався тим, що з ініціативи Юніс Кеннеді-Шрайвер були проведені Перші міжнародні спортивні ігри Спеціальних Олімпіад, де змагалися близько тисячі осіб з розумовою відсталістю у таких дисциплінах як легка атлетика та плавання.

1989 рік – вперше відбулися Міжнародні спортивні змагання людей,

які мали операції на серці, а в 1990 році такі спортсмени подолали марафонську дистанцію в Каракасі [13].

За останні декілька років у сучасному суспільстві саме спорт інвалідів набуває все більшої значущості в системі соціально-реабілітаційних заходів. Прикладом спортивних змагань для бійців, що отримали важкі поранення під час виконання службового обов'язку є «Ігри незламних» (Invictus Games). Ігри, засновані принцом Гаррі Уельським, вперше відбулись 2014 року у Лондоні (Велика Британія) та стали яскравим свідченням того, на що здатні військові, які захищають свою країну, і наскільки незламною є їхня воля до життя [14]. На цих іграх військові різних країн можуть змагатися у 12 видах спорту: стрільба з луку, легка атлетика, веслування на тренажерах, екстремальне керування автомобілем від Jaguar до Land Rover, пауерліфтинг, велоспорт-шосе, вітрильний спорт, волейбол сидячи, плавання, баскетбол у візках, регбі у візках. Кожен з учасників має можливість відповідно до власних фізіологічних можливостей та рекомендацій спеціалістів-реабілітологів обрати один із дванадцяти видів спортивної діяльності, активно розвиватися в ньому, досягати певних результатів і в подальшому навіть стати учасником паралімпійських ігор. Збірна України, яка у 2017 році вперше брала участь у подібних змаганнях в Торонто (Канада) здобула 14 медалей (8 золотих, 3 срібних та 3 бронзові) і посіла 2 місце серед 17 країн-учасниць [15].

Високі досягнення збірної України на «Іграх незламних» є результатом титанічної роботи фахівців спортивної і соціальної сфер, що формували у людей з обмеженими фізичними можливостями високу спортивну майстерність і сприяли досягненню військовослужбовцями найвищих результатів у різних видах змагальної діяльності людей, котрі мають аналогічні проблеми зі здоров'ям.

Фахівцями соціальної сфери, які з великим ентузіазмом та запалом щодня роблять неоціненний вклад у розвиток процесу соціальної реабілітації, є соціальні працівники та педагоги, психологи, спеціально підготовлені тренери-реабілітологи, лікарі, масажисти тощо. Саме їхня титанічна праця та участь у спортивних змаганнях розвивають гуманістичну, виховну, змагальну, соціалізуючу, інтегративну, комунікативну, розвиваючу, рекреаційно-оздоровчу та освітню функції у комбатантів, що отримали інвалідність.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Саме інтегрований підхід та взаємодія фахівців спортивної, медичної та соціально-психологічної сфер в процесі надання такого методу соціальної реабілітації як заняття фізичною культурою та спортом, допомогли українським військовим подолати внутрішні та зовнішні фізіологічні дисфункції, отримані під час виконання службових обов'язків, активно реабілітуватися та адаптуватися до нових умов життєдіяльності.

Однак, є ряд проблем, які перешкоджають реалізації даного методу соціальної реабілітації, а саме: немає спеціально підготовлених тренерів-реабілітологів та соціальних працівників, які б спеціалізувалися виключно на спортивно-реабілітаційній роботі з інвалідами військової служби; відсутня достатня кількість технічних (ліфтів, пандусів, спеціально обладнаних перил, допоміжних засобів для пересування, орієнтації в просторі, спілкування та обміну інформацією тощо) засобів реабілітації, адаптації на територіях спортивних комплексів, реабілітаційних центрів для інвалідів військової служби; недостатня фінансова підтримка з боку держави реабілітаційно-адаптаційних заходів для учасників бойових дій, які стали інвалідами під час виконання службових обов'язків.

Розв'язання даної проблемної ситуації можливе за допомогою реалізації наступних заходів:

1. обладнання спортивних комплексів, реабілітаційних, адаптаційних центрів для учасників бойових дій достатньою кількістю технічних засобів реабілітації та адаптації;

2. встановлення контролю за дотриманням нормативів і стандартів у створенні безбар'єрного середовища для інвалідів війни на території реабілітаційних центрів, спортивних комплексів та інших установ, організацій, підприємств;

3. створення у професійно-технічних та вищих навчальних закладах спеціальностей по підготовці кваліфікованих тренерів-реабілітологів та соціальних працівників, які б повністю спеціалізувалися у сфері спортивно-реабілітаційної роботи з інвалідами військової служби;

4. збільшення дотацій з бюджету України на фінансування реабілітаційно-адаптаційних заходів для інвалідів війни;

5. налагодження співпраці з громадськими, волонтерськими організаціями, благодійними центрами, релігійними конфесіями та іншими установами, підприємствами та організаціями України, сприяння залученню закордонних інвесторів та спонсорів з метою налагодження системи фінансування реабілітаційно-адаптаційних заходів для інвалідів війни, підвищення ефективності реабілітаційної діяльності.

Реалізація вище зазначених рекомендацій допоможе підвищити ефективність реабілітації учасників бойових дій, які стали інвалідами під час виконання службових обов'язків, сприятиме їх подальшій соціалізації та інтеграції в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Бриндіков Ю. Л. Психотерапевтичні методи як засоби психологічної реабілітації військовослужбовців учасників бойових дій / Ю.Л. Бриндіков // Зб. наук. праць : «Педагогічні науки». – Випуск

LXXVI. – Том 3. – Херсон : Херсонський державний університет, 2017. – С 102–107.

2. Тополь О. В. Соціально-психологічна реабілітація учасників антитерористичної операції / О.В. Тополь // Вісник Чернівецького національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. – 2015. – Вип. 124. – С. 230–233.

3. Маккавейского П. А. Справочник документов по ВТЄ и трудоустройству инвалидов / под ред. П. А. Маккавейского. – Л. : Медицина, 1981. – 282 с.

4. Шлапко Т. В. Характеристика інвалідності як однієї з підстав виникнення пенсійних правовідносин / Т. В. Шлапко // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – № 9. – С. 25–28.

5. Дутчак М.В. Спорт для всіх в Україні : теорія та практика / М.В. Дутчак. – К. : Олімп. Л-ра, 2009. – 279 с.

6. Державна служба України у справах ветеранів війни та учасників анти терористичної операції. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dsvv.gov.ua>

7. Андреев В. С. Право социального обеспечения в СССР: учебник / В.С. Андреев. – М. : Юрид. лит., 1987. – 352 с.

8. Лукашевич М. П. Соціальна робота (теорія і практика): Підручник / М. П. Лукашевич, Т. В. Семигіна. – К. : Каравела, 2009. – 368 с.

9. Соціальна робота: технологічний аспект: Навчальний посібник / За ред. проф. А.Й. Капської. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 352 с.

10. Попелюшко Р. П. Аналіз сучасних підходів надання психологічної допомоги комбатантам з віддаленими наслідками стресогенних впливів / Р.П. Попелюшко // Проблеми сучасної психології: Зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України / за наук. ред. С.Д. Максименка, Л.А. Онуфрієвої. – Вип. 32. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2016. – С. 415–429.

11. Марченко О. К. Фізична реабілітація хворих із травми й захворюваннями нервової системи : Навч. посібник / О.К. Марченко. – К. : Олімпійська література, 2006. – 196 с.

12. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Безпалько О. В. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 208 с.

13. Бріскін Ю. А. Спорт інвалідів: Підручник – К. : Видавництво НУФВСУ, 2006. – 263 с.

14. Як військові ветерани готуються до ігор британського принца. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://life.pravda.com.ua/society/2017/02/15/222611>

15. «Нескорені» повернулися з Торонто. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/2316704-neskoreni-povernulisa-z-toronto.html>

Spisok vikoristanih dzherel

1. Brindikov Ju. L. Psihoterapevtichni metodi jak zasobi psihologichnoi rehabilitacii vijs'kovosluzhbovciv uchasnikiv bojovih dij / Ju. L. Brindikov // Zbirnik naukovih prac' : «Pedagogichni nauki». – Vipusk LXXVI. – Tom 3. – Herson : Hersons'kij derzhavnij universitet, 2017. – S 102–107.

2. Topol' O. V. Social'no-psihologichna rehabilitacija uchasnikiv antiteroristichnoi operacii / O.V. Topol' // Visnik Chernivec'kogo nacional'nogo pedagogichnogo universitetu. Serija: Pedagogichni nauki. – 2015. – Vip. 124. – S. 230–233.

3. Makkavejskogo P. A. Spravochnik dokumentov po VTE i trudoustrojstvu invalidov / pod red. P. A. Makkavejskogo. – L. : Medicina, 1981. – 282 c.

4. Shlapko T. V. Harakteristika invalidnosti jak odniei z pidstav viniknennja pensijnih pravovidnosin / T.V. Shlapko // Pidpriemnictvo, gospodarstvo i pravo. – 2007. – № 9. – S. 25–28.

5. Dutchak M.V. Sport dlja vsih v Ukraïni : teorija ta praktika / M. V. Dutchak. – K. : Olimp. L-ra, 2009. – 279 s.

6. Derzhavna sluzhba Ukraïni u spravah veteraniv vijni ta uchasnikiv anti teroristichnoi operacii. – [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <https://dsvv.gov.ua>

7. Andreev V. S. Pravo social'nogo obespechenija v SSSR: uchebnik / V.S. Andreev. – M. :Jurid. lit., 1987. – 352 s.

8. Lukashevich M.P., Semigina T.V. Social'na robota (teorija i praktika): Pidruchnik. – K. : Karavela, 2009. – 368 s.

9. Social'na robota: tehnologichnij aspekt: Navchal'nij posibnik / Za red. prof. A.J. Kaps'koï. – K. : Centr navchal'noi literaturi, 2004. – 352 s.

10. Popeljushko R. P. Analiz suchasnih pidhodiv nadannja psihologichnoi dopomogi kombatantam z viddalenimi naslidkami stresogennih vpliviv. R.P. Popeljushko // Problemi suchasnoi psihologii: Zbirnik naukovih prac' Kam'janec'-Podil's'kogo nacional'nogo universitetu imeni Ivana Ogienka, Institut psihologii imeni G.S. Kostjuka NAPN Ukraïni / za nauk. red. S.D. Maksimenka, L.A. Onufrievoi. – Vip. 32. – Kam'janec'-Podil's'kij: Aksioma, 2016. – s. 415–429.

11. Marchenko O. K. Fizichna rehabilitacija hvorih iz travmi j zahvorjuvannjami nervovoi sistemi: Navch. posibnik / O. K. Marchenko. – K. : Olimpijs'ka literatura, 2006. – 196 s.

12. Bezpalko O. V. Social'na pedagogika: shemi, tablici, komentari: navch. posib. [dlja stud. vishh. navch. zakl.] / O.V. Bezpalko– K. : Centr uchbovoi literaturi, 2009. – 208 s.

13. Ju. A. Briskin. Sport invalidiv: Pidruchnik – K. : Vidavnictvo

NUFVSU, 2006. – 263 s.

14. Jak vijs'kovi veterani gotujut'sja do igor britans'kogo princa. – [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <https://life.pravda.com.ua/society/2017/02/15/222611>

15. «Neskoreni» povernulisja z Toronto. – [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/2316704-neskoreni-povernulisa-z-toronto.html>

Bryndikov Yu. L., Shinkaruk O. V. Sport-mass events as an instrument of resocialization and rehabilitation of combatants who received disability carrying out official duties. The study is devoted to the analysis of the problem of rehabilitation and resocialization of servicemen who participated in hostilities, who received a disability carrying out their service duties. We have reflected statistic of the Ministry of Health of Ukraine, which indicate a rather large percentage of disabled people among the combatants who were examined.

The scientific literary sources have been analyzed with the purpose of illuminating the essence of the concept of «invalid», its accompanying physiological and socio-psychological conditions.

The contents of the model of disability from the standpoint of cultural pluralism, as well as social, medical and political-legal models were demonstrated, which enabled us to affirm the absence of a single definition of the term «disabled». All this points to the need for a theoretical-applied multidisciplinary approach that enables an objective understanding of the necessary socio-psychological and medical methods in the rehabilitation and resocialization of a disabled person. A list of medical and psychotherapeutic treatment methods used to rehabilitate combatants with post-traumatic stress disorders, which often accompanies persons with disabilities, has been implemented. The methods of social rehabilitation of servicemen who received disability during the performance of their duties are indicated. The main principles of rehabilitation activity have been clarified, observance of which will bring a high final result. It was established that the rehabilitation and resocialization of combatants who received a disability is a system of medical, psychological, pedagogical, social and labor measures aimed at restoring the health and working capacity of the patient.

Accentuation was carried out on one of the alternatives to the social rehabilitation of servicemen who received a disability – sports and mass events.

The genesis of sports and mass events with the involvement of people with disabilities is demonstrated. It points to the achievements of Ukrainian soldiers with disabilities in sports competitions «Inviolable Games» (2014) and similar competitions in Toronto (Canada) in 2017, where Ukrainian soldiers showed beautiful achievements and invincibility of the spirit. The authors stressed that sporting events develop humanistic, educational,

competitive, socializing, integrative, communicative, developing, recreational and educational functions for combatants who received disabilities.

The importance of the titanic work of specialists in the rehabilitation sphere, regulatory and technical barriers, which stand on the way of a full and rapid process of rehabilitation and re-socialization of disabled people, is indicated. Proposals have been made of optimization of the process of rehabilitation and reintegration of combatants who received a disability during the implementation of their official duties.

Key words: combatant, invalid, disability, models of disability, resocialization, medical rehabilitation, social rehabilitation, psychological rehabilitation, sports activities, physical trainings.

Отримано 13.03.2018

УДК 376-056.26

Ю. Ю. Бугера
jylijay@gmail.com

ДО ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ СПЕКТРУ АУТИЗМУ ЗАСОБАМИ КАЗКОТЕРАПІЇ

Бугера Ю. Ю. До проблеми соціальної адаптації дітей з розладами спектру аутизму засобами казкотерапії. У статті розглянуто теоретичні аспекти соціальної адаптації дітей з розладами аутичного спектру засобами казкотерапії. Зазначено, що соціальна адаптація цих дітей є необхідною умовою розвитку їх потенційних можливостей та визначає ефективність їх соціалізації. Визначено, що розлади спектру аутизму призводять до труднощів здійснення процесів комунікації та формування емоційних контактів з оточуючими.

З'ясовано, що ефективність соціальної адаптації дітей з розладами спектру аутизму в значній мірі залежить від клінічної форми аутичних порушень і від організованої комплексної допомоги фахівців різних галузей. Зазначено, що соціальна адаптація дітей до умов навколишнього середовища має багатофункціональний характер і є складовою успішної соціалізації у суспільстві.

Описано особливості психічної організації дітей з розладами спектру аутизму. Визначено, що одним із основних напрямків діяльності соціально-психологічної служби з дітьми, що мають розлади спектру аутизму, є корекційно-розвивальна робота, орієнтована на розвиток пізнавальної, емоційної, вольової та соціальної сфер дитини. Виділено